

(Фонд стратешке културе, 25.5.2010)

И тако је почео други талас финансијске кризе. Овог пута он је запљуснуо Европу. И ма колико европски званичници умиривали свет тврдећи како су размере помоћи коју је спремна да пружи Европска централна банка у стању да реше све проблеме рањивих земаља Европске уније, то не сме да нас заваља: званичницима је једноставно дужност да до самог краја убеђују људе да је све под контролом. А у ствари је Европа у проблему до гуше.

Сем горе поменутих званичника у чији извештачени бирократски оптимизам одавно већ нико не верује, практично сви иоле упућенији у предмет верују у то, да оно што се дешава у Грчкој представља тек почетак. Опасност од државног банкрота наднела се над Шпанијом и Португалијом, са озбиљним проблемима суочавају се Италија и Белгија. По свој прилици, макроекономски параметри, зацртани у Мастрихтским споразумима, постају инкопатибилни европском социјално-економском моделу. Поготово социјалним моделима у појединим земљама.

Сада руководство Европске уније и експертске мреже ЕУ-пропагандиста покушавају да ситуацију представе тако, као да је она, тобоже, производ порочних склоности грчког руководства, као што су расипништво и лењост. Руски коментатори, на пример Новодворска, иду и даље и квалификују грчке проблеме као још једну потврду неефикасности социјализма као модела. А белоруски економиста Јарослав Романчук у свом чланку, посвећеном Грчкој, чак је пробао да жигоше и идеје Џона Мејнарда Кејнса.

Међутим, не мислим да су Грци опхрвани патологијама у већој мери од било ког другог народа света. Специфичност савремених економских криза одређује се у првом реду тиме, што су то кризе епохе информационог друштва, када су доминирајуће технологије, заправо, технологије формирања свести. Неспособност владајуће елите да решава проблеме који воде у кризу, или недоношење могућих одлука због идеолошких или политичких разлога, инспиришу елите да се окрећу тим технологијама како би убедили јавност у то, да ствари иду добро. При том савремена економија у свом значајном делу носи виртуални карактер, то јест, њени параметри умногоме се одређују на берзи, а стање ствари на берзи веома је зависно од карактера вести. С тим у вези за елиту је велика нужда да настави „продукцију“ добрих вести чак упркос реалном стању ствари,

јер то омогућава да се извесно време држи ситуација под контролом и настави са извлачењем профита. При том максимум профита и очување власти остају као главна мотивација деловања савремене елите већине земаља.

Природно је да се реални проблеми продубљују па зато, када се криза ипак разбукта, она се, као прво, разбуктава апсолутно неочекивано, а друго, њена тежина све је осетнија него што би то било ако се реална антикризна политика од самог старта не би замењивала пиаром. Штавише, по мери свог развоја технологије формирања свести постају све савршеније, а период у току кога се успева маскирати јадно стање ствари – све дуготрајнији. Према томе, криза сазрева већ до кудикамо озбиљнијих димензија, а њене последице сваки пут све снажније погађају становништво. Тим пре што се чак закаснела антикризна политика свеједно прави на рачун непривилегованих слојева. Друга специфичност развоја информационих технологија је чињеница, да оне утичу и на свест оног ко је примењује: елита као да заборавља да је у старту она тежила тек да насамари обичног смртника и почиње сама веровати вестима које она сама производи. Зато се криза најчешће и разбуктава као гром из ведрога неба, и то не само за обичне смртнике, него и за елиту. Нарочито је то карактеристично за периферне сегменте глобалне елите, на пример, те исте Грке.

И тако су инвеститори и даље веровали грчкој, а такође другим проблематичним економијама чак и без обзира на застрашујуће показатеље дуга, дефицита буџета и друге индикаторе. Они су то чинили полазећи од сопственог уверења у то, да кад је Грчка већ чланица Европске уније, онда ЕУ ни у ком случају неће допустити њено банкротство, а тек сумњати у стабилност ЕУ ником није могло чак пасти на ум. То уверење упркос реалности није формирано само од себе – њега су формирале рејтинг агенције, инвестициони консултанци, банкарски аналитичари и утицајна економска штампа.

Свакако, примена информационих технологија зарад скривања праве слике оног што се догађа од обичног грађанина може само да продуби постојеће проблеме, али сама по себи не може и да их створи. Како смо већ поменули у тексту, руски критичари грчке политике оптужују је због тога што је она, прикривајући се под крилом Европске уније, била усмерена у правцу изградње социјализма у западноевропској земљи. Међутим, то одговара стварности тек делимично. У ствари, проблем Грчке, а како се показује и многих других земаља Европе, своди се на то што је она предуго покушавала да гради и капитализам, и социјализам. Тамо постоји екстра богата мањина, као у капитализму, али постоји такође и велика средња класа, која досеже малтене до 100 процената становништва – чисто социјалистички феномен.

И управо ће сада тим средњацима бити веома лоше. Већ им је лоше. Те људе можемо само жалити, а с друге стране, за свој положај криви су сами. Њима су предуго добро плаћали за класни мир и одустајање од политичких реформи. А новац су узимали на рачун прекомерне експлоатације земаља трећег света, то јест, такорећи „браће по класи“. А при том ту прекомерну експлоатацију није вршила сама Грчка – она, заправо, никада није била међу великим колонијалним државама, њој су друге државе доделиле место у 'златној милијарди' као награду за значајан стратешки положај. То јест, паре за леп живот стизале су грчким бирократским и иним длановима из најразличитијих трећих руку. Међутим, грчке владе су исправно уверавале своје грађане да они имају могућност да живе богат живот искључиво захваљујући мудрому руководству. А и сами Грци су вероватно мислили да су, ето, тако успешни у животу захваљујући просто свом раду. А технологија формирања свести направила је тако да та два мишљења не дођу у конфликт. Класни мир у земљи је у савршеном реду.

Сада пак, када се испоставља да паре за текуће расходе више нико неће да даје, а ако и хтедне, даваће их уз најригидније услове, између власти и народа почиње да се повећава неразумевање, и то тако снажно, да од класног мира могу остати тек мрвице. Криза се развија на фону истовременог сукоба три идентитета – националног, европског и глобалног. С једне стране је грчки национализам. Грцима, као најстаријој нацији у Европи, тешко је да се помире с тиме да они више нису газде своје судбине, јер за све треба да се плати, а пара нема. Они преврћу аутомобиле, разбијају излоге, пале кровове, јер у смањењу социјалних расхода буџета виде кршење социјалног уговора. С друге стране, они не желе ни да чују о томе да Немачкој дају своја острва, иако би такав корак могао веома поправити њихову финансијску ситуацију. С једне стране, разуме се да се крв за воду не мења, а с друге стране, протестанти немају никакве алтернативне идеје које би могле да спасу ситуацију.

Европски идентитет се у току ове кризе подвргава најснажнијем стресу. Не може се искључити да ће се по мери продубљивања кризе тај стрес преокренути у деконструкцију, иако за сада та верзија није постала доминирајућа. За сада је јасно једно: пројекат јединствене Европе изграђиван је на чисто економским темељима, земље које су се уједињавале инспирисале су тежње ка бољем животу, да троше више, да уживају са још већим ужитком. Никакви идеали нису уграђени у темеље те уније, чак је и теза о хришћанским коренима Европе брижљиво избачена из пројекта европске конструкције. Али пошто је овоземаљска срећа пролазна, онда се већ приликом првих наговештаја кризе открило да ни Немачка, ни Француска, не желе да плаћају туђе глупости из свог џепа. Али пошто су ипак овог пута морале нешто да плате, тешко се може очекивати да ће богате земље Европске уније сваки пут услужно дрешити кесу када неком следећем понестане пара да плати рачуне. Или ће у замену за финансијску помоћ затражити промену архитектуре Европске уније у правцу неједнаког статуса земаља у зависности од њихове економске моћи.

Неколико речи и о глобалном смислу оног што се дешава. Развој нових технологија и хај-тек производи постају све скупљи. Да би технолошки развој у капитализму био рентабилан, тржиште пласмана мора да се све време шири, у противном ће наступити криза која може угрозити и само постојање капитализма. При том је капитализам систем који се састоји од језгра и периферије. Језгро су земље које разрађују нове технологије, а периферија – све остале земље.

После распада СССР капиталистички систем постао је глобални систем. Његово језгро чиниле су земље такозване „златне милијарде“, Северна Америка, Западна Европа, Јапан, а периферију – све остало становништво Земље. Међутим, на новој спирали технолошког развоја чак читав трећи свет не може да обезбеди довољан пласман за високотехнолошку продукцију „златне милијарде“, и то је произвело нову кризу. Више се нема куд ширити периферија. Земља је округла, а то значи да треба смањивати језгро. Архаизација дела земаља које припадају том језгру неизоставни је услов опстајања глобалног капиталистичког система у савременој етапи. Одлучено је да се крене од Европе, и то од њених најслабијих земаља, оних које нико не жали нити се има ко за њих заузети. Тако је ММФ постао један од оснивача европског стабилизационог фонда. Што би се рекло, оном ко разуме, то је сасвим довољно.

На жалост, распродаја острва није најстрашније од оног што чека Грке и остале.